

Varstvo osebnostnih pravic zdravnikov

Zdravniki so pri svojem delu pogosto deležni nedopustnih očitkov, žalitev ter groženj, da bodo pacienti oziroma njihovi svojci zoper njih vložili kazensko ovadbo. Tu si lahko preberete več o pravnem varstvu, ki je zdravnikom na voljo v takšnih primerih.

Civilnopravno varstvo

Odškodninska tožba

Odškodninsko odgovornost se uveljavlja v pravnem postopku. Oškodovanec mora za uspešno uveljavljanje odškodnine pred sodiščem izkazati nastanek pravno upoštevne škode. Skladno z 132. členom Obligacijskega zakonika (Uradni list RS, št. 97/07 – uradno prečiščeno besedilo, 64/16 – odl. US in 20/18 – OROZ631; v nadaljevanju: OZ) je škoda zmanjšanje premoženja in preprečitev njegovega povečanja (**premoženjska škoda**) ter povzročitev telesnih in duševnih bolečin ter strahu drugemu (**nepremoženjska škoda**).

179. OZ člen določa, da oškodovancu pripada odškodnina za škodo, ki mu jo druga oseba povzroči tako, da oškodovanec trpi strah, telesne ali duševne bolečine, ki so posledica zmanjšanja življenjske aktivnosti, skaženosti, razžalitve dobrega imena in časti ali okrnitve svobode ali osebnostne pravice ali smrti bližnjega:

179. člen

(1) Za pretrpljene telesne bolečine, za pretrpljene duševne bolečine zaradi zmanjšanja življenjske aktivnosti, skaženosti, razžalitve dobrega imena in časti ali okrnitve svobode ali osebnostne pravice ali smrti bližnjega in za strah pripada oškodovancu, če okoliščine primera, zlasti pa stopnja bolečin in strahu ter njihovo trajanje to opravičujejo, pravična denarna odškodnina neodvisno od povračila premoženjske škode, pa tudi če premoženjske škode ni.

(2) Višina odškodnine za nepremoženjsko škodo je odvisna od pomena prizadete dobrine in namena te odškodnine, ne sme pa podpirati teženj, ki niso združljive z njeno naravo in namenom.

169. člen OZ določa, da ima oškodovanec pravico do popolne odškodnine, kar pomeni, da mu pripada odškodnina v višini celotne škode, ki jo povzroči škodni dogodek, zmanjšane za morebitne koristi oškodovanca:

169. člen

Sodišče, ki upošteva tudi okoliščine, nastale po povzročitvi škode, prisodi oškodovancu odškodnino v znesku, ki je potreben, da postane njegov premoženjski položaj takšen, kakršen bi bil, če ne bi bilo škodljivega dejanja ali opustitve.

Pri tem pa poudarjamo, da je glede premoženjskopравnih zahtevkov zaradi kršitev osebnostnih pravic (VDSS sodba Psp 678/2009) potrebna manifestacija škode.

Oškodovancu se lahko zaradi kršitev osebnih – nepremoženjskih pravic dosodi denarna odškodnina samo, če so posledice te kršitve manifestirane v eni od oblik nepremoženjske škode. Oškodovanec pa mora zatrjevanje teh manifestacij tudi dokazati, kar konkretno pomeni predložiti dokaze o zatrjevanih dejanjih nasprotne stranke, o nevarnosti, vznemirjenju, strahu in hudih bolečin, njihovem trajanju in posledicah.

Tožnik torej ne more uspešno zahtevati odškodnine zaradi kršitve osebnostnih pravic, če mu škoda ne nastane, nasprotno pa lahko vseeno vložiti tožbo na prenehanje s kršitvijo osebnostnih pravic (več o tem v poglavju: Tožba na odreditev prenehanja s kršitvami osebnostnih pravic). Višina odškodnine za nepremoženjsko škodo pa je odvisna od pomena prizadete dobrine in namena te odškodnine, ne sme pa podpirati teženj, ki niso združljive z njeno naravo in namenom.

V zvezi z odškodninskim civilnopravnim zahtevkom je potrebno poudariti tudi, da je v sodnem postopku dokazno breme načeloma na strani tožnika (tj. domnevnega oškodovanca). Slednji mora dokazati vse elemente odškodninske odgovornosti:

- nedopustno (tj. protipravno) ravnanje,
- škodo,
- vzročno zvezo med nedopustnim ravnanjem in nastalo škodo.

Glede krivde pa velja pravilo, da se mala malomarnost domneva, kar pomeni, da mora toženec (tj. oškodovalec) dokazati, da ni bil malomaren. Če tožnik zatrjuje veliko malomarnost ali naklep, pa dokazno breme nosi on.

Poleg odškodnine pa se lahko v primeru nepremoženjske škode zahteva tudi nederarne sankcije, ki jih določa 178. člen OZ (med drugim objava sodbe oz. popravka, javno opravičilo ter preklic izjave):

»Če gre za kršitev osebnostne pravice, lahko sodišče odredi na stroške oškodovalca objavo sodbe oziroma popravka ali odredi, da mora oškodovalec preklicati izjavo, s katero je storil kršitev, ali storiti kaj drugega, s čimer je mogoče doseči namen, ki se doseže z odškodnino.«

Tožba na odreditev prenehanja s kršitvami osebnostnih pravic

Za osebnostne pravice je značilno, da pripadajo človeku kot takemu, da so sestavni del njegove osebnosti in se tičejo njegove osebe, da varujejo fizično in moralno bistvo posameznika, da učinkujejo zoper vsakogar in da imajo zlasti negativno vsebino – oseba lahko zahteva prepoved posega v njih (VSL Sodba I Cp 863/2017).

134. člen Obligacijskega zakonika (Uradni list RS, št. 97/07 – uradno prečiščeno besedilo, 64/16 – odl. US in 20/18 – OROZ631; v nadaljevanju: OZ) določa, da ima vsak ima pravico zahtevati od sodišča ali drugega pristojnega organa, da odredi prenehanje dejanja, s katerim se krši nedotakljivost človekove osebnosti, osebnega in družinskega življenja ali kakšna druga osebnostna pravica, da prepreči tako dejanje ali da odstrani njegove posledice:

» 134. člen

(1) Vsak ima pravico zahtevati od sodišča ali drugega pristojnega organa, da odredi prenehanje dejanja, s katerim se krši nedotakljivost človekove osebnosti, osebnega in družinskega življenja ali kakšna druga osebnostna pravica, da prepreči tako dejanje ali da odstrani njegove posledice.

(2) Sodišče oziroma drug pristojni organ lahko odredi, da kršitelj preneha z dejanjem, ker bo sicer moral plačati prizadetemu določen denarni znesek, odmerjen skupaj ali od časovne enote.«

V nekaterih primerih je skupaj s tožbo mogoče vložiti tudi zahtevo za izdajo začasne odredbe, s čimer se lahko do odločitve sodišča o tožbi zagotovi takojšnja sanacija določenih kršitev (npr. prepoved objave ali umik že objavljenega članka, komentarja ipd.).

Civilnopravno odgovornost oškodovanec uveljavlja v pravnem postopku skladno z določbami **Zakona o pravnem postopku** (Uradni list RS, št. 73/07 – uradno prečiščeno besedilo, 45/08 – ZArbit, 45/08, 111/08 – odl. US, 57/09 – odl. US, 12/10 – odl. US, 50/10 – odl. US, 107/10 – odl. US, 75/12 – odl. US, 40/13 – odl. US, 92/13 – odl. US, 10/14 – odl. US, 48/15 – odl. US, 6/17 – odl. US, 10/17, 16/19 – ZNP-1 in 70/19 – odl. US; v nadaljnjem besedilu: ZPP).

V primeru kršitve osebnostnih pravic 178. člen OZ določa, da lahko sodišče odredi objavo sodbe na stroške toženca ali pa, da mora toženec preklicati izjavo, s katero je storil kršitev, ali storiti kaj drugega, s čimer je mogoče doseči namen odškodnine:

»178. člen

Če gre za kršitev osebnostne pravice, lahko sodišče odredi na stroške oškodovalca objavo sodbe oziroma popravka ali odredi, da mora oškodovalec preklicati izjavo, s katero je storil kršitev, ali storiti kaj drugega, s čimer je mogoče doseči namen, ki se doseže z odškodnino.«

Poleg možnosti, ki jih zagotavljata 134. in 178. člen OZ, pa lahko vsak oškodovanec vloži civilnopravno odškodninsko tožbo, v kolikor mu je zaradi kršitve (osebnostnih) pravic nastala škoda (več o tem v poglavju: Odškodninska tožba).

Kazenskopravno varstvo

Zatrjevanje ali raznašanje trditev in podatkov, ki lahko škodujejo oškodovančevemu dobremu imenu je lahko tudi kaznivo dejanje, zaradi česar lahko oškodovanec zoper storilca sproži kazenski postopek oz. njegovo kazenskopravno odgovornost uveljavlja v kazenskem postopku (pravdni in kazenski postopek lahko tečeta vzporedno).

Skladno z določbami Kazenskega zakonika (Uradni list RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 6/16 – popr., 54/15, 38/16, 27/17 in 23/20; v nadaljnjem besedilu; KZ-1) bi lahko takšno ravnanje izpolnilo zakonske znake kaznivega dejanja razžalitve (158. člen KZ-1), obrekovanja (159. člen KZ-1), žaljive obdolžitve (160. člen KZ-1) ali opravljanja (161. člen KZ-1). Vsako od navedenih kaznivih dejanj ima svoje zakonske znake, ki morajo biti izpolnjeni, da se ugotovi kazenskopravna odgovornost domnevnega storilca za določeno kaznivo dejanje.

KZ-1 nadalje v prvem odstavku 168. člena določa, da se navedena kazniva dejanja **preganja na zasebno tožbo**. To pomeni, da mora oškodovanec tudi v primeru uveljavljanja kazenskopravne odgovornosti sam voditi postopek in dokazovati kazenskopravno odgovornost storilcev skladno z določbami **Zakona o kazenskem postopku** (Uradni list RS, št. 32/12 – uradno prečiščeno besedilo, 47/13, 87/14, 8/16 – odl. US, 64/16 – odl. US, 65/16 – odl. US, 66/17 – ORZKP153,154 in 22/19; v nadaljnjem besedilu: ZKP). V zvezi s kvalifikacijsko konkretnega dejanja storilca kot eno od zgoraj navedenih kaznivih dejanj pa pojasnujemo, da sodišče ni dolžno slediti klasifikaciji oškodovanca, pač pa mora skladno z načelom »sodišče pozna pravo« preveriti, ali je bilo morda izvršeno neko drugo kaznivo dejanje.

Podobno kot v pravdnem postopku pa mora oškodovanec tudi v kazenskem postopku sam dokazati predpostavke obstoja kazenske odgovornosti:

- izpolnjenost zakonskih znakov kaznivega dejanja,
- vzročna zveza,
- protipravnost in
- krivda.

Pri tem velja opozoriti, da so dokazne zahteve v kazenskem pravu bistveno višje.

Vsa zgoraj opisana kazniva dejanja so pogosto izvršena preko objav v medijih. Zato je zakonodajalec v primeru, da je kaznivo dejanje iz 158. do 165 člena KZ-1 izvršeno preko medijev, predvidel tudi možnost objave sodbe, s katero je bil storilec obsojen za to kaznivo dejanje. 169. člen KZ-1 namreč določa:

Pri obsodbi za kazniva dejanja iz 158. do 165. člena tega zakonika, storjena s tiskom, po radiu, televiziji ali z drugim sredstvom javnega obveščanja ali na spletnih straneh, sme sodišče na oškodovančevo zahtevo odločiti, da se sodba na stroške obsojenca objavi na isti način, kot je bilo dejanje storjeno, v celoti ali izvlečku.

Podpora Zdravniške zbornice Slovenije v primerih kršitve osebnostnih pravic zdravnikov

V nadaljevanju vam predstavljamo vrste pomoči, ki jih v primerih kršitve osebnostnih pravic zdravnikov nudi Zdravniška zbornica Slovenije neposredno.

Pravna zaščita

Skladno s Pravilnikom o pravni zaščiti članov Zdravniške zbornice Slovenije (v nadaljevanju: Pravilnik), zbornica svojim članom nudi pravno pomoč na dva načina – s pravnim svetovanjem in s kritjem stroškov v sodnih in drugih postopkih.

Kritje stroškov v sodnih in drugih postopkih je avtomatično zagotovljeno v primeru, da bi se zoper člana sprožil kazenski postopek zaradi kaznivega dejanja malomarnega zdravljenja ali opustitve zdravstvene pomoči (6. člen Pravilnika), ter v primeru, da bi člani svojega pacienta tožili na povrnitev škode zaradi telesnih poškodb, ki jim jih je povzročil pacient (7. člen Pravilnika).

Članom je zagotovljeno tudi kritje stroškov v primeru sodnega ali izvensodnega spora, ki se nanašajo na medijske ali javne objave (tj. objava, ki je na kakršenkoli način dostopna širšemu krogu oseb), s katerimi je kršena ali prizadeta pravica do njihovega dobrega imena in časti ali druga osebnostna pravica, hkrati pa objava posega tudi v ugled zdravniškega poklica. V sodnem ali izvensodnem sporu lahko član zbornice zahteva plačilo odškodnine, opravičilo, objavo sodbe ali popravka, preklic izjave ali kaj drugega, s čimer se zagotavlja varstvo njegovih osebnostnih pravic. Prav tako se lahko sodni ali izvensodni spor nanaša na kazenske postopke v zvezi s kaznivimi dejavnimi zoper čast in dobro ime, ki se vodijo na podlagi zasebne tožbe. V takih primerih o odobritvi stroškov do 3.000 EUR odloča generalni sekretar zbornice, nad tem zneskom pa Izvršilni odbor zbornice.

Zbornica lahko prevzame kritje stroškov v sodnem ali drugem postopku tudi v nekaterih drugih primerih, ki jih določa 9. člen Pravilnika:

Zbornica lahko prevzame kritje stroškov v sodnem ali drugem postopku, ki ni opredeljen v prejšnjih določbah, če je utemeljeno pričakovati, da se bo v tem postopku lahko rešilo pravno vprašanje, ki je pomembno za večje število članov zbornice in je v neposredni povezavi z opravljanjem zdravniške službe.

V skladu z določbo prvega odstavka lahko zbornica prevzame tudi kritje stroškov v sodnih ali drugih postopkih članov, ki zdravniško službo opravljajo kot samozaposlene osebe in stroškov pravnih oseb, če je član v njej zaposlen ali je njen soustanovitelj ali ima v njej poslovni delež. V tem primeru se vse določbe pravilnika, ki veljajo za člane, smiselno uporabljajo za upravičence kritja iz prejšnjega odstavka.

V tem primeru o odobritvi kritja stroškov odloča Izvršilni odbor zbornice, pri čemer je potrebno v prošnji ustrezno izkazati izpolnjenost obeh zgoraj navedenih pogojev, sam postopek uveljavljanja te pomoči pa je natančneje urejen v Pravilniku.

Mediacija

Zdravniška zbornica Slovenije nudi tudi možnost razreševanja nesoglasij v postopku mediacije med:

- pacienti in zaposlenimi v zdravstvu,
- zaposlenimi v zdravstvu,
- različnimi oddelki in vodstvom,
- zdravstvenimi ustanovami,
- zdravstvenimi ustanovami in njihovimi poslovnimi partnerji,
- ostalimi vpletenimi v nesoglasja v zdravstvu.

Več o mediaciji si lahko preberete na tej [spletni strani](#).

Prijava nasilja nad zdravnikom

Zbornica si prizadeva za odpravo slehernega nasilja nasproti zdravstvenim delavcem, zaradi česar je ustanovila tudi posebno delovno skupino, ki si aktivno prizadeva za zmanjšanje nasilnih incidentov pri obravnavi pacientov. Z namenom dosege tega cilja omogoča, da na tej [spletni strani](#) njeni člani prijavijo nasilno ravnanje pacientov.

Obravnava primera pred Odborom za pravno-etična vprašanja Zbornice

Skladno s Statutom Zdravniške zbornice Slovenije ima Odbor za pravno-etična vprašanja naslednje pristojnosti:

- aktivno spremlja zdravstveno politiko predvsem z vidika etičnosti in skladnosti s kodeksom;
- obravnava odprta etična vprašanja;
- spremlja in presoja etično ravnanje zdravnikov, obravnava pritožbe na delo zdravnikov in za izvršilni odbor oblikuje predloge stališč in ukrepov zbornice;
- opravlja druge naloge na zahtevo predsednika zbornice;
- opravlja druge naloge v skladu s pooblastili in zakonodajo.

V okviru navedenih pristojnosti presoja tudi ravnanje posameznega zdravnika, svojo odločitev o etični (ne)sprejemljivosti ravnanja določenega zdravnika pa lahko tudi javno objavi v glasilu zbornice.

Oddelek za pravne zadeve, januar 2024